

МРНТИ 55.43.41

<https://doi.org/10.56132/2791-3368-2026-1-65-39-48>**К.Ж. Койчыкулов¹, И.А. Баталыгин¹, Ж.А. Корабаев²**¹Military Institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov,
Алматы, Қазақстан² National Defense University of the Republic of Kazakhstan,
Астана, Қазақстан
E-mail: koichkulov bk ru

2025 ЖЫЛҒЫ ҮНДІСТАН-ПӘКІСТАН ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫСЫНЫҢ ТАЛДАУЫ МЕН ҚОРЫТЫНДЫЛАРЫ

Аңдатпа. Бұл мақалада екі ядролық держава арасындағы қақтығыс қарастырылады, ол тек басылмай, тіпті жаңа формаларға ие болды. 2025 жылдың көктемінде, Британдық Үндістанның бөлінуінен 78 жыл өткен соң, Үндістан мен Пәкістан Пахалгамдағы террористік шабуылдан туындаған толық ауқымды эскалацияның алдында тұрды.

Талдау Оңтүстік Азиядағы күрделі қайшылықтарды, соның ішінде Джамму мен Кашмирдегі Үндістан-Пәкістан шекарасындағы шиеленістің себептерін ашады. Зерттеу сонымен қатар осы елдер арасындағы келіспеушіліктердің негізгі факторларын анықтайды. Аймақтық қақтығыс Үндістан мен Пәкістан арасындағы қақтығыстан басқа, Азия-Тынық мұхиты аймағындағы басқа мемлекеттерге де таралуы мүмкін. Екі ядролық держава арасындағы қарулы қақтығыс бүкіл аймақты тұрақсыздандырып, көршілес елдердің қауіпсіздігіне қауіп төндіруі мүмкін.

Түйінді сөздер: Үнді-Пәкістан қарым-қатынасы, аймақтық қауіпсіздік, жаһандық қауіп, жаһандық қауіпсіздік, Оңтүстік Азия, Үндістан, Пәкістан, Кашмир.

Кіріспе.

Он сегізінші, он тоғызыншы ғасырларда Батыс Еуропа мәдениет, саясат және әлемдік Құрама экономиканың орталығы болып саналды. Жиырманшы ғасырдың басында Америка Штаттары біртіндеп Батыс Еуропаны әлемдік аренадан ығыстыра бастады және әлемдік өркениеттің экономикалық, саяси, содан кейін мәдени өмірінің орталығына айналды. Жиырманшы ғасырдың ортасынан жиырманшы ғасырдың басына дейінгі экономикалық прогрестің қарқынды дамуымен әлемдік аренадағы күштер теңгерімі түбегейлі өзгерді. Жиырманшы ғасырдың басында Азия-Тынық мұхиты аймағы экономиканың, халық санының тез өсуімен, күтпеген жерден бүкіл әлемге өзі туралы айқын мәлімдеп отыр. Екінші дүние соғысынан кейін тәуелсіздік алғаннан Азия-Тынық мұхиты аймағы қазіргі әлемнің нағыз әлемдік экономика локомотивіне айналды. Осылайша,

жиырмасыншы ғасырдың басынан бастап әлемдік өзек Батыстан Шығысқа қарай ығыса бастады [1]. Азия-Тынық мұхиты аймағы қазіргі кезеңде жоғары шиеленіс жағдайында дамуда. Бұл аймақтағы әлеуетті одақтастарды немесе табиғи ресурстарды бағалайтын бірқатар елдердің, тікелей [2] әртүрлі қақтығыстарға бір жаққа қарай қатысуға ұмтылуымен байланысты.

Мүмкін, жаһандану жағдайындағы аймақтық жанжалдың негізгі сипаттамасы осы шығар, яғни мұндай жанжалдар белгілі бір аймақтың шекарасында шоғырланғанына қарамастан, аймақтық деңгейдегі қақтығыстың экономикалық, саяси және басқа да салдары осы шекаралардан әлдеқайда тысқары әсер ете алады. Бұл ретте, тіпті аймаққа қатысы жоқ үшінші елдердің араласуы, дәл осы жаһанданудың арқасында қалыпты жағдайға айналды. Мұны растайтын факт – көптеген аймақтық жанжалдарға қандай да бір түрде қуатты мемлекеттердің тартылуы, бұл әдетте соғыстың шиеленісуіне әкеліп соғады және жиі аймақтық жанжалдардың жаһандық деңгейге көтерілу қаупін тудырады.

Материалдар мен тәсілдер.

Зерттеу үнді-пакистандық қарулы қақтығысқа қатысты теориялық материалдарды талдау, зерттеу және қорытындылау арқылы жүргізілген. Материалды зерттеу үнді-пакистандық қақтығыстың Азия-Тынық мұхиты аймағындағы орналасқан басқа мемлекеттерге таралуы мүмкін деген қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Негізгі бөлім.

Біріккен Ұлттар Ұйымының (БҰҰ) күн тәртібі бойынша, Үндістан мен Пәкістан арасындағы қарулы жанжал «Ең ескі қақтығыс» деп атауға болады. Ұлыбританияның, 1947 жылдан кейінгі әлемдік қауымдастықтың көп жылдық күш-жігеріне қарамастан, бұл қақтығысты бейбіт жолмен шешуге әкелмеді және бұл аймақ жер жүзінің қаупі аймағына айналды. 2025 жылдың көктеміндегі қарулы қақтығыс бұл аймақтың тұрақсыз екенін және кез келген уақытта екі ядролық держава арасында қарулы қақтығыс туындауы мүмкін екенін тағы бір рет дәлелдеді [2].

Үндістан мен Пәкістан арасындағы қақтығыстың туындауына себеп ретінде, бұрынғы колония аумағында индуизмнен басқа да діндердің тарағанын атап өту қажет. Олардың бірі – ислам, ол арабтардың жаулап алуы кезінде Үнді өзенінің алқабына әкелінген. Исламды субконтинент аумағындағы ең кедей халық қабылдаған, бұл каста жүйесінің шектеулерінен құтылу, индуизмді жоққа шығару мақсатында жалғасып келеді.

Осылайша, индуизм мен исламның діндердің қақтығысы, ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлермен, діндермен және экономикалық айырмашылықтармен қоректеніп, «Бөліп, билік жүргізу» принципі бойынша британдық саясатпен жылдар бойы жүргізу, жиырмасыншы ғасырдың бірінші жартысында дағдарыстың ең жоғары шыңына жетті. Үндістан тәуелсіздік алғаннан кейін, мұсылман халқы аумақты екі мемлекетке –

индуистік және исламдық – бөлуді талап етті. Бүкіл Үндістан мұсылман лигасы бұл талаптардан бас тартса, Азия-Тынық мұхит аймағы тарихындағы ең қанды азаматтық соғысқа айналатынын ескертті.

Үнді ұлттық конгресс партиясының жетекшілері, индуc қауымының елеулі бөлігін білдіретін, Бүкіл Үндістан мұсылман лигасының шақыруларына қарсы тұруға бекем ниетті болды. Олар үшін елдің ыдырауы тарихи Отанға зиян болар еді. Британия осы екі, қарама-қайшы көзқарастардың арасында қысылып қалды. Лорд Луис Маунтбеттен екі жақты да келісімге келтіріп, қанағаттандыра алды, бұрынғы колония аумағында екі мемлекет құрып, 625 княздікке пайда болған бірлестіктердің қайсысына қосылу құқығын берді.

Алайда, 1947 жылы тәуелсіздік алғаннан кейін, Джамму мен Кашмир штатының тиесілігі туралы аумақтық дау Үндістан мен Пәкістан арасындағы бәсекеге әкелді. Бұл штат күрделі мәселе болды, себебі ол мұсылмандар басым көпшілікті құрайтын, бірақ индуc монарх **жетекшілік етеді**, сонымен қатар Пәкістанмен де, Үндістанмен де тең дәрежеде шектесетін княздік еді. Қарулы қақтығыстардың негізгі себебі – екі ел де өз аумағы деп санайтын Джамму мен Кашмир аймағы үшін аумақтық дау. Кашмир монархы Махараджа Хари Сингх жаңадан құрылған мемлекеттердің ешқайсысына қосылмауды жөн көрді. Пәкістан даулы аумақты әскери жолмен қосып алуға тырысты. Пәкістан қолдаған көтерілісшілер Джамму мен Кашмир аумағының астанасы Шринагарға жақындағанда, Джамму мен Кашмир монархы Үндістандан көмек сұрады. Үндістан премьер-министрі Неру көмек көрсетуге келісті, бірақ екі шартпен.

Бірінші шарт - Джамму мен Кашмир княздігі Үндістан құрамына кіруі тиіс.

Екінші шарт - Кашмир халқының тілегін анықтау үшін референдум болмаған жағдайда, штаттағы басты зайырлы, халықтық партияның жетекшісі шейх Мохаммед Абдулла бұл процеске рұқсат беруі керек.

Үндістан әскери контингенті пәкістандық әскери араласуды тоқтата алды, бірақ сол уақытқа дейін штаттың үштен бір бөлігін Пәкістан білігі басып алған еді. Үндістанның бұрынғы вице-патшасы лорд Луис Маунтбеттеннің кеңесі бойынша іс Біріккен Ұлттар Ұйымына (БҰҰ) берілді. Осы іс бойынша көптеген резолюциялар қабылданып, ұзақ талқылаулардан кейін Біріккен Ұлттар Ұйымы (БҰҰ) Үндістан мен Пәкістан мемлекеттерін оқ атысты тоқтатуға шақырды. Нәтижесінде, 1949 жылдың 1 қаңтарында мемлекеттер арасындағы қарулы қақтығыс [2] тоқтатылды.

Кейіннен Үндістан мен Пәкістан арасында тағы үш қарулы қақтығыс болады: 1965, 1971 және 1999 жылдары, сондай-ақ көптеген дағдарыстар орын алады. 1974 жылы Үндістан, ал 1998 жылы Пәкістан ядролық қаруды иеленгеннен кейін, бұл дағдарыстар жаппай соғыс қаупін тудырды, оның салдарынан бүкіл әлемдік қауымдастық зардап шегетін еді. Бұл қауіпті жоққа шығару мүмкін емес, екінші дүниежүзілік соғыстан кейін жаһандану процесі қарқын алғанын ескерсек, бұл мәселені жаңа деңгейге шығарды. Осылайша,

ғылыми-техникалық прогрестің дамуы, жүк және көлік тасымалының жылдамдығының артуы, сондай-ақ дамыған және дамушы елдер арасындағы келісімдер сериясы аясында әлемдік интеграция мен унификация процесі жаңа деңгейге шықты [2], бұл кезде аймақтық жанжалдарға халықаралық қатынастардың сыртқы субъектілері белсендірек араласа бастады.

Мұндай жағдай бұрын да болған. Осындай жағдай 2016 жылы Үндістанның арнайы жасақтары Кашмирдегі Пәкістан аумағында, Үндістан армиясының бригадалық штабына бағытталған, бақылау сызығының арғы жағындағы жауынгерлер бекіністермен әскери нысаналарға соққылар жасады. Сол кезде Пәкістан мәлімдеме жасады, бірақ жауап әрекеттеріне бармады.

2019 жылы Пулваме террорлық актісі болып, өкінішке орай салдарынан 40 үндістандық полиция қызметкері қаза тапты. Жауап ретінде 2019 жылдың 26 ақпанында Үндістан Әуе күштері француз ұшақтары Mirage-2000 – ға жабдықталған SPICE 2000 басқарылатын бомбаларын қолданып, жауынгерлердің тылдарына орналасқан базаларға соққы жасады. Бұл жолы Пәкістан үнсіз қалмады. Келесі күні Пәкістан Әуе күштер авиациясы Дхамму мен Кашмирдегі үнділік әскері бекіністеріне жауап ретіне шабуылдарын жасады. Үндістан МиГ-21 ұшақтарын аспанға көтерді, бірақ олардың біреуі атып түсіріліп, ұшқыш тұтқынға алынады [3].

2021 жылдың наурызынан 2024 жылдың желтоқсанына дейін Пәкістан шекаралас аймақ бойында үнділік ҰҰАЖ-ларды (ұшқышсыз ұшу аппарат жүйесі) ұстап, жойылғаны туралы бірнеше рет Пәкістан хабарлады. Жойылған ҰҰАЖ-лардың арасында тіпті екі израильдік ҰҰАЖ- та болды: SR және Heron.

Соңғы жылдары Пәкістан радиоэлектронды күрес (РЭК) саласындағы мүмкіндіктерін айтарлықтай күшейтті, негізінен қытайлық өндірістегі мобильді жүйелер, жердегі «кедергілер» және HQ-9B -мен зенитті-зымыранды қорғаныс кешендерін (ЗЗК) интеграциялау есебі мен қолдануда. Бұл «электронды көпіршік» деп аталатын аймақты құрды – бұл аймақта қарсыластың навигациясы, байланысы және **радиолокациялық станцияның (РЛС) жұмыс істеу қабілеті бұзылады.**

Пәкістан сондай-ақ Қытай Халық-Азаттық Армиясымен (ҚХАА) радиоэлектронды күресті дамыту жаттығулар өткізіп, үнділік Rafale және Су-30МКИ ұшқыштарына қарсы тұру жолдарына назар аударды іске асырады. Сонымен қатар, ол Bombardier Global 6000 платформасына радиоэлектронды күрес жабдықтарын орнату бойынша Түркиямен ынтымақтастықты бастады, бұл мемлекеттік шекараға жақындамай, Үндістанның әуе қорғаныс және радиоэлектронды жүйесінің бекітілген аумақтарына кірмей, Үндістанның терең аймақтарында орналасқан нысандарды жоюға мүмкіндік береді.

Ал Үндістан әуе соққы беру күшін арттыруға бағытталды. 2020 жылы ол Франция дан алғашқы Rafale ұшақтарын алды. 2022 жылдың соңына қарай Үндістан әуе күштер құрылымында 36 ұшақ болды: 8 - екі орынды және 28

бір орынды ұшақ. Олар екі эскадрильяны құрады: «Алтын жебелер» (№17) және «Сұңқарлар» (№101) деп аталған.

Пәкістан жауап ретінде 25 қытайлық J-10C ұшағын сатып алды – бұл Үндістанның Rafale бағдарламасына тікелей жауап. Сонымен қатар, пәкістандық ұшқыштар үндістандық Су-30-ға ұқсас сипаттамалары бар қытайлық J-11 ұшақтарымен белсенді жаттығулар бастады. Олар сондай-ақ катарлық Rafale ұшақтарына қол жеткізіп [3], олардың әлсіз жақтарын зерттеуіне мүмкін болды.

2025 жылғы шиеленіс. 2025 жылдың 20 сәуірінде «Джем» заңсыз қарулы топтар бейбіт тұрғындарға шабуыл жасады. Құрылымның жауынгерлері Пахалгамда демалып жатқандарға оқ жаудырып, салдарынан 25 бейбіт тұрғын, негізінен үндістандық саяхатшылар қаза тапты. Үндістан үкіметі бұл қылмысқа Пәкістанның қатысы бар екенін мәлімдеді. Үндістан министрлер кабинеті әдеттегідей жауап берді – Пәкістан бақылауындағы жердегі қарулы заңсыз топтардың болжамды базаларына әуе соққылар жасалды деп.

Үндістанның шабуылдарына жауап ретінде Пакистан да әскери тактикалық іс-қимыл әрекет бастады. Ол «Буньян уль-Марсус» әскері операциясы деп аталды. Пакистан әскерлері Үндістанның солтүстігіндегі зымыран қоймасына және әскері бекіністерге соққы жасады.

28 сәуірден бастап Пәкістан қорғаныс министрі Reuters агенттігіне берген сұхбатында Үндістанның әскери күштері басып кіруі сөзсіз болатынын мәлімдеді.

Рассталмаған ақпарат бар: болжам бойынша, 29-30 сәуір аралығындағы түнде пәкістандық күштер РЭК (радиоэлектрондық күрес) жүйелері арқылы төрт үндістандық Rafale ұшағының радиоэлектрондық сигналдарын бұғаттап, оларды базаға қайтуға мәжбүр еткен.

«Синдр» әскері операциясы: Үндістан мен Пәкістанның әуе шайқасы. Үнді субконтиненті аспанындағы миссияны орындау үшін Үндістан әскері Rafale жойғыш ұшақтарын тартты – бұл шешімнің өзіндік мәні болды. Бұл ұшақтар 70 шақырымға дейінгі қашықтықтағы нысандарды жоя алатын AASM Hammer соққы бомбаларымен жабдықталған. Бұл оқ-дәрілер Украина-Ресей соғыс майданда сәтті қолданылған болатын. Шамамен, бақылау сызығына жақын орналасқан әскері базаларға соққы беру үшін осы оқ-дәрілер қолданылған. Сонымен қатар, 250 шақырымға дейінгі қашықтыққа ие SCALP-EG түрлі зымырандар жіктелуі, Пәкістан аумағының тереңіндегі нысандарды жою үшін қолданылуы мүмкін еді.

Ресми деректерге сәйкес, әскері операция небәрі 23 минутқа созылған. Бұл қазіргі жаманауи авиацияның өлшемімен алғанда өте лайықты нәтиже. Бұл, сірә, ерекше резонанс тудырмай, тарих аяқталғандай көрінген. Бірақ келесі күні таңертең Пәкістан тарапы сенсациялық мәлімдеме жасады: пәкістандық мамандардың деректері бойынша, бес үнді жойғыш ұшағын, соның ішінде Үндістан Әуе күштерінің мақтанышына айналған – элиталық француз машиналары Rafale-ді үш данасын құлатқан.

Бұл ақпарат бірден БАҚ (бұқаралық ақпарат құралдары) мен әлеуметтік желілерге тарады. Пәкістан ұсынған ақпаратқа сәйкес, сол түні аспанда кем дегенде 60 үнді ұшағы болған, оның 14-і француз Rafale-дері, оларға 42 заманауи пәкістандық жойғыш ұшақтар қарсы тұрған. Пәкістанның айтуынша, бәрі бір сағатқа созылған толыққанды әуе шайқасына ұласқан.

Алайда, Power Point-тағы әдемі презентацияның өзі сөзсіз сенімге негіз бола алмайды. Ұсынылған фактілердің ешқайсысы да қирандылардың табылуымен немесе басқа да сенімді дәлелдермен расталмаған. Сондықтан логикалық күмән туындайды иә, мүмкін, аспанда көптеген ұшақтар болған шығар, бірақ бұл олардың барлығының қызу шайқасқа қатысқанын білдірмейді [4]. Дегенмен, кем дегенде үш Үнді ұшағы атып түсірілгенін визуалды растау бар. Олардың екеуі Үнді Кашмирінің Уйян және Ахнур аудандарында, үшіншісі-Окалья-Калан ауданында, әлі де Үндістан аумағында. Барлық үш оқиға Пәкістанның әуе кеңістігін бұзбай болды. Үнді артиллериясы мен авиациясы 2025 жылғы 7 мамырға қараған түні Пәкістан аумағындағы нысандарға соққы берді. «Синдур» операциясы Пәкістанды қолдайтын «Кашмир қарсылығы» тобының террористік инфрақұрылымына бағытталған болатын.

Үндістан мен Пәкістанның өзара соққыларының салдары. Қытай Халық Республикасы, Сауд Араптар және Біріккен Араб Әмірліктері (БАӘ) сияқты көптеген әлемдік көшбасшылар Үндістан мен Пәкістанның татуласу процесін бейбіт жолмен шешуге тырысты. Америка Құрама Штаттары қарулы қақтығыстың алғашқы күндерінен бастап қақтығысты бейбіт жолмен шешуге дайын екенін мәлімдеді. 2025 жылдың 10 мамырында АҚШ президенті Дональд Трамп бұқаралық ақпарат құралдарында Үндістан мен Пәкістан атысты толығымен тоқтату туралы келіскенін ресми түрде жариялады. Пәкістанның Вице-премьер және сыртқы істер министрі Исхак Дар Америка Құрама Штаттарының президенті Дональд Трамптың хабарламасын растады.

2025 жылғы 10 мамырда жергілікті уақыт бойынша сағат 17:00-де Үндістанның Сыртқы істер министрінің бірінші орынбасары Викрам Мисри барлық тараптардың құрлықта, ауада және теңізде барлық жауынгерлік іс-әрекеттерді толық тоқтату туралы келісімге келгенін мәлімдеді. Викрам Мисри екі тарапқа бейбіт келісімді орындау бойынша нұсқаулар берілгенін, әскери операцияларды басқаратын қолбасылар 12 мамырда келіссөздер өткізетінін баяндады.

ИСКРАН-ның аға ғылыми қызметкері Павел Кошкин Дональд Трампқа өзінің бейбітшілік орнату әлеуетін көрсетуге тамаша мүмкіндік туды деп айтты, ол былай түсіндіреді: «Егер АҚШ президенті Дели мен Исламабад арасындағы шиеленісті реттей алса, бұл оның сыртқы саясаттағы әлеуетті активіне айналады [4]. Бір жағынан, Трампқа Үндістан мен Пәкістан арасындағы қарым-қатынастың уақытша және шұғыл шиеленісуі тиімді, өйткені ол оны дереу басу мүмкіндігі бар, себебі Вашингтон екі тарапқа да белгілі бір дәрежеде ықпал ету құралдарына ие», – деп қосты [5].

Премьер-министр Моди Үндістанның болашақта кез келген әрекетке жауап ретінде Пәкістанға біржақты соққылар жасау құқығы бар екенін мәлімдеді. Оған жауап ретінде Пәкістан премьер-министрі елінің «бейбітшілік рухында» атысты тоқтату туралы келісімге келгенін, бірақ өз егемендігі мен аумақтық тұтастығын бұзуға ешқашан төзбеуін[6] атап өтті.

Осылайша, кез – келген келесі шабуыл – оның көлемділігі немесе шығу тегіне қарамастан-өршудің қоздырғышы бола алады. Үндістан көшбасшысы Нарендра Моди, Пәкістан көшбасшысы Шахбаз Шариф те экономикалық қиындықтардан бастап оппозициялық қысымның өсуіне дейін өз елдерінде үлкен қиындықтарға тап болады. Мұндай жағдайда қатаң риторика және сыртқы майданда күш көрсету қоғамдық пікірді жұмылдыруға, назарды ішкі мәселелерден алшақтатуға және билеуші партиялардың ұстанымдарын нығайтуға мүмкіндік береді. Моди үшін берік қол саясаты күшті ұлттық көшбасшының бейнесіне сәйкес келеді, ал Шариф үшін ол елдегі әртүрлі саяси және қоғамдық күштерді біріктіре алатын бірнеше мәселелердің бірі болып табылады. Жағдай осы уақытқа дейін екіжақты қатынастарда салыстырмалы түрде бейтарап болып келген салаларға да әсер етті. Үндістанның ішкі істер министрі Амит Шах Үнді сулары туралы келісімді тоқтату туралы шешім күшінде қалатынын растады: Біз Пәкістанға ағып жатқан суды Раджастханға арна салу арқылы бағыттаймыз. Пәкістан негізсіз алған су тапшылығына тап болады [7] деп мәлімдеді.

Бұл миллиондаған пәкістандық шаруалардың Үндістан өзендерінен су алу мүмкіндігінен айырылуына әкелуі мүмкін, бұл Пәкістанның азық-түлік және әлеуметтік тұрақтылығына соққы болады. Осылайша, екі ядролық держава арасындағы қақтығыс аймақты тұрақсыздандырып, басқа елдердің қауіпсіздігіне қатер төндіруі мүмкін. Екі елдің де басшыларында осы өзара айыптаулар шеңберінен шығуға, «қызыл сызықтардан» аспауға және конструктивті диалогқа жақындауға саяси ерік-жігер табыла ма деген күмән бар. Мәселе тіпті Үндістан мен Пәкістан мемлекетінің жаңа соғыстан аулақ бола ала ма дегенде емес, олардың жинақталған шиеленісті қаншалықты ұзақ уақытқа дейін тежей алатынында. Қақтығыс екі елдің ішіндегі саяси шындыққа айналды, бұл шешімдер тек сыртқы саясаттың мүддесі үшін ғана емес, сонымен қатар ішкі күн тәртібін ескере отырып қабылданатынын білдіреді.

Қорытынды.

Қазір екі ядролық қарулы мемлекет тарих кебініне ілінген жер үшін соғысқа тағы бір рет жақындап қалды. Жаңа қақтығыс қауіп жоғары күйінде қалып отыр. Екі ел басшыларының риторикасы кейде дипломатия шеңберінен шығып, [8] жағдайды қайтымсыз нүктеге жақындатады.

Осылайша, Үндістан мен Пәкістан арасындағы қарулы қақтығысы мемлекеттік шекараны бұзбай, жоғары технологиялы «әуе-әуе» және «жер-әуе» зымырандарын қолданып, РЭК (радиоэлектронды күресті) тежеу

аймағын бұзбай әуе шайқасын жүргізу арқылы өзінің ерекше ұрыс жүргізу өзіндік тәсілін көрсетті.

Сонымен, Үндістан мен Пәкістан мысалында қарастырылған аймақтық қақтығыс жаһандық және көпполярлы әлемде мұндай қақтығыстардың әдетте тек екі тарап пен көрші елдердің ғана қатысуымен шектелмейтінін көрсетеді. Оларға басқа мемлекеттер, сондай-ақ халықаралық құрылымдар тікелей немесе жанама түрде тартылады. Басқаша айтқанда, жаһандандудың объективті-тарихи процесінің салдарынан жалпы өзара тәуелділіктің артуы күрделі көпполярлы әлемді тудырды, онда аймақтық қақтығыстар халықаралық қатынастардың әртүрлі субъектілерінің күрес және қарсыласу алаңына айналады. Сондықан мұндай қақтығыстарды барынша бейтараптандыру және оларға қолайлы шешімдер табу үшін барлық күш-жігерді жұмсау қажет, өйткені олардың кез келгені тек қақтығысушы тараптарға ғана емес, бүкіл адамзаттың мүдделеріне де қауіп төндіреді деген күмән бар.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Цуланов М., Лакстыгал И. Военный конфликт Индии и Пакистана завершился за три дня. [Электрондық ресурс]. URL: <https://vedomosti.ru>. (өтініш берілген күн: 07.10.2025).

2. Ивлиев И. И. Глобальные и региональные аспекты индо-пакистанского конфликта// Век глобализации. Выпуск №2 (38) 2021. [Электрондық ресурс]. URL: <https://socionauki.ru> (өтініш берілген күн: 07.10.2025).

3. Индо-пакистанский конфликт: когда размер не имеет значения. [Электрондық ресурс]. <https://vroanalytics.com> (өтініш берілген күн: 08.10.2025).

4. Индо-пакистанской конфликт: причины, суть, риски возобновления. [Электрондық ресурс]. <https://vestikavkaza.ru> (өтініш берілген күн: 11.10.2025).

5. Шамиль Шамс. Как конфликт в Кашмире влияет на политику Индии и Пакистана. [Электрондық ресурс]. <https://www.dw.com/ru/kak-konflikt-v-kasmire-vliaet-na-politiku-indii-i-pakistana/a-72531506>. (өтініш берілген күн: 11.10.2025).

6. История противостояния Индии и Пакистана. [Электрондық ресурс]. <https://tass.ru/info/23906647>. (өтініш берілген күн: 12.10.2025).

7. Аян Гюльмамедова Индо-пакистанской конфликт: причины, суть, риски возобновления. [Электрондық ресурс]. <https://vestikavkaza.ru/analytics/indo-pakistanskoj-konflikt-priciny-sut-riski-vozobnovlenia.html>. (өтініш берілген күн: 12.10.2025).

8. Индия и Пакистан: история ненависти, войн и надежд на мир. [Электрондық ресурс]. <https://ednews.net/ru/news/analytical-wing/682542-indiya-pakistan-istoriya-nenavisti-voyn>. (өтініш берілген күн: 12.10.2025).

REFERENCES

1. Culanov M., Lakstygal I. Voennyj konflikt Indii i Pakistana zavershilsja za tri dnja. [Jelektrondyk resurs]. URL: <https://vedomosti.ru>. (ətinish berilgen kyn: 07.10.2025).
2. Ivliev I. I. Global'nye i regional'nye aspekty indo-pakistanskogo konflikta// Vek globalizacii. Vypusk №2 (38) 2021. [Jelektrondyk resurs]. URL: <https://socionauki.ru> (ətinish berilgen kyn: 07.10.2025).
3. Indo-pakistanskij konflikt: kogda razmer ne imeet znachenija. [Jelektrondyk resurs]. <https://vpoanalytics.com> (ətinish berilgen kyn: 08.10.2025).
4. Indo-pakistanskoy konflikt: prichiny, sut', riski vozobnovlenija. [Jelektrondyk resurs]. <https://vestikavkaza.ru> (ətinish berilgen kyn: 11.10.2025).
5. Shamil' Shams. Kak konflikt v Kashmire vlijaet na politiku Indii i Pakistana. [Jelektrondyk resurs]. <https://www.dw.com/ru/kak-konflikt-v-kashmire-vliaet-na-politiku-indii-i-pakistana/a-72531506>. (ətinish berilgen kyn: 11.10.2025).
6. Istorija protivostojanija Indii i Pakistana. [Jelektrondyk resurs]. <https://tass.ru/info/23906647>. (ətinish berilgen kyn: 12.10.2025).
7. Ajan Gjul'mamedova Indo-pakistanskoy konflikt: prichiny, sut', riski vozobnovlenija. [Jelektrondyk resurs]. <https://vestikavkaza.ru/analytics/indo-pakistanskoy-konflikt-priciny-sut-riski-vozobnovlenia.html>. (ətinish berilgen kyn: 12.10.2025).
8. Indija i Pakistan: istorija nenavisti, vojn i nadezhd na mir. [Jelektrondyk resurs]. <https://ednews.net/ru/news/analytical-wing/682542-indiya-pakistan-istoriya-nenavisti-voyn>. (ətinish berilgen kyn: 12.10.2025).

Komekbai Koichikulov, colonel, docent, Military Institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Igor Batalygin, colonel, teacher, Military Institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Almaty, Kazakhstan

Zharylkasyn Korabayev, PhD, Colonel, National Defense University of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan

ANALYSIS AND CONCLUSIONS OF THE 2025 INDIA-PAKISTAN CONFLICT

Abstract. This article examines the conflict between two nuclear powers, which has not only not subsided but has even taken on new forms. In the spring of 2025, 78 years after the partition of British India, India and Pakistan once again found themselves on the brink of a full-scale escalation, triggered by the terrorist attack in Pahalgam.

The analysis reveals complex contradictions in South Asia, including the causes of the escalating conflict on the India-Pakistan border in Jammu and Kashmir. The study also sheds light on the underlying factors driving the

disagreements between these countries. It is possible that the regional conflict could spread to other states in the Asia-Pacific region, in addition to the one between India and Pakistan. An armed conflict between two nuclear powers could destabilize the entire region and threaten the security of neighboring countries.

Keywords: Indo-Pakistani relations, regional security, global threat, global security, South Asia, India, Pakistan, Kashmir.

Комекбай Койчыкулов, полковник, доцент, Military Institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Алматы, Казахстан

Игорь Баталыгин, полковник, преподаватель, Military Institute of Land Forces named after S. Nurmagambetov, Алматы, Казахстан

Жарылкасын Корабаев, PhD, полковник, National Defense University of the Republic of Kazakhstan, Астана, Казахстан

АНАЛИЗ И ВЫВОДЫ ИНДИЙСКО-ПАКИСТАНСКОГО КОНФЛИКТА 2025 ГОДА

Аннотация. В этой статье рассматриваются, конфликт между двумя ядерными державами который не только не ослаб, но и приобрел новые формы. Весной 2025 года, спустя 78 лет после раздела Британской Индии, Индия и Пакистан вновь оказалась на грани полномасштабной эскалации, причиной которой послужил теракт в Пахалгаме.

Анализ выявил сложные противоречия в Южной Азии, в том числе причины обострения конфликта на границе Индии и Пакистана в Джамму и Кашмире. Исследование также пролило свет на основные факторы, порождающие разногласия между этими странами. Не исключено, что региональный конфликт может распространиться на другие государства Азиатско-Тихоокеанский регионе, помимо между Индии и Пакистаном. Вооружённый конфликт двух ядерных держав способно вызвать дестабилизацию всего региона и поставить под угрозу безопасность соседних стран.

Ключевые слова: Индо-Пакистанские отношения, региональная безопасность, глобальная угроза, глобальная безопасность, Южная Азия, Индия, Пакистан, Кашмир.

Қабылданған күні: 2025 жылғы 11 желтоқсан

Рецензиядан өткен күні: 2026 жылғы 05 наурыз

Мақұлданған күні: 2026 жылғы 11 наурыз